

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 1 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузибаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmurotov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGOSAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умиркулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekturodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY BAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAXMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬНО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLIY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

ARTIFICIAL INTELLIGENCE, ROBOTICS AND LAW: THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON SECURE CYBERSECURITY SYSTEMS

Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna,

Fergana State University

Lecturer, Department of Legal Education

Abstract. Today, data rules the world, so protecting data from cyberattacks is of paramount importance. Also, internet networks, software, and hardware are protected by cybersecurity systems, but as threats in cyberspace increase day by day, traditional algorithms against them are becoming ineffective. In addition, the increase in cyberattacks has made it necessary to create advanced cybersecurity methods that are smarter and more robust. Given the current state of cybersecurity, experts are seriously considering artificial intelligence as a potential area that can support advances in traditional cybersecurity techniques. Also, behavioral analysis methods based on artificial intelligence improve access systems by detecting anomalies and deviations from expected behavior. Methods for detecting malware, preventing threats, and providing a high level of protection through artificial intelligence are studied.

Keywords: data protection, cybersecurity, artificial intelligence, cyberattacks, data access, intrusion detection.

SUN'IIY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IIY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI

Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna,

Farg'ona davlat universiteti

Huquq ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Bugungi kunda ma'lumotlar dunyoni boshqarmoqda, shu sababli kiberhujumlardan ma'lumotlarni himoya qilish muhim ahamiyatga egadir. Shuningdek, internet tarmoqlari, dasturiy ta'minotlar va texnik vositalar kiberxavfsizlik tizimlari bilan himoyalangan, ammo, kibermakonda tahdidlarning kundan-kunga ortib borishi natijasida ularga qarshi an'anaviy algoritmlar samarasiz bo'lib bormoqda. Bundan tashqari, kiberhujumlarning ko'payishi yanada aqlli va mustahkamroq bo'lgan ilg'or kiberxavfsizlik usullarini yaratishni zaruratga aylantirdi. Kiberxavfsizlikning hozirgi holatini hisobga olsak, mutaxassislar sun'iy intellektni an'anaviy kiberxavfsizlik texnikasidagi yutuqlarni qo'llab-quvvatlashi mumkin bo'lgan potensial soha sifatida jiddiy qarashadi. Shuningdek, sun'iy intellektga asoslangan xulq-atvorni tahlil qilish usullari anormalliklarni va kutilgan xatti-harakatlardan chetga chiqishni aniqlash orqali kirish tizimlarini yaxshilaydi. Sun'iy intellekt orqali zararli dasturlarni aniqlash, xavfni oldini olish va himoyani yuqori darajada ta'minlash usullari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: ma'lumotlarni himoya qilish, kiberxavfsizlik, sun'iy intellekt, kiberhujumlar, ma'lumotlarga kirish, kirishni aniqlash.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N47>

Kirish. Sun'iy intellektning xavfsiz kiberxavfsizlik tizimlariga ta'siri bugungi texnologik jihatdan rivojlangan dunyoda sun'iy intellektidan foydalanish sanoatning turli sohalarida tobora kengayib bormoqda. Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish va murakkab vazifalarni bajarish qobiliyati bilan sun'iy intellekt hayotimizning ko'p jabhalarida inqilob qilish imkoniyatiga ega sanaladi. Sun'iy intellekt — bu inson aqli jarayonlarini mashinalar, ayniqsa

kompyuter tizimlari tomonidan simulyatsiya qilishdir. U mashinani o'rganish, tabiiy tillarni qayta ishlash va kompyuterni tahlil qilish kabi keng ko'lamli mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Sun'iy intellekt kuchidan foydalangan holda kiberxavfsizlik tizimlarini kibertahdidlardan himoyalash jarayonini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Kiberxavfsizlik tizimlarida sun'iy intellektdan foydalanishning asosiy afzalliklaridan biri bu real vaqt rejimida katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish imkoniyatidir.[1]

An'anaviy kiberxavfsizlik choralari ko'pincha tarmoqlar va qurilmalar tomonidan yaratilgan katta hajmdagi ma'lumotlar bilan kurashadi. Sun'iy intellektga asoslangan tizimlar ushbu katta hajmdagi ma'lumotlarni tizimli tahlil qilib e'tiborga olinmaydigan shakl va anomaliyalarni aniqlashi mumkin. Bu shuni anglatadiki, potensial kibertahdidlarni tezroq aniqlash va zararsizlantirish, maqsadli tizimga ta'sirini minimallashtirish mumkin. Bundan tashqari, sun'iy intellekt yangi hujum usullarini o'rganish va moslashish qobiliyatiga ega hisoblanadi. Xakerlar mavjud xavfsizlik choralarini chetlab o'tish uchun to'xtovsiz ravishda o'z usullarini rivojlantirmoqda. Shuningdek, sun'iy intellektga asoslangan kiberxavfsizlik tizimlari oldingi hujumlardan saboq olishi, yangi shakllarni aniqlashi va shunga mos ravishda ularning himoyasini sozlashi mumkin. Bunday moslashuvchanlik tashkilotlarning kiberjinoyatchilardan bir qadam oldinda bo'lishini ta'minlaydi, ularning qimmatli ma'lumotlari va resurslarini samarali himoya qiladi.[2] Kiberxavfsizlikda sun'iy intellektdan foydalanishning yana bir muhim afzalligi uning oddiy vazifalarni avtomatlashtirish imkoniyatidir. An'anaviy kiberxavfsizlik choralari doimiy monitoring va inson aralashuvini talab qiladi, bu ko'p vaqt talab qilishi va murakkab xatoliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu jarayonlarni avtomatlashtirish orqali sun'iy intellekt muhimroq vazifalarga e'tibor qaratish uchun qimmatli inson resurslari o'rnini to'ldiradi. Bu nafaqat operatsion samaradorlikni oshiradi, balki xakerlar tomonidan ishlatilishi mumkin bo'lgan inson xatosi xavfini ham kamaytiradi.

Metodologiya. Kiberxavfsizlikda sun'iy intellektning potensial afzalliklari aniq bo'lsa-da, uni amalga oshirish bilan bog'liq qiyinchiliklar va xavflarni tan olish muhimdir. Shuningdek, xavotirlardan biri bu sun'iy intellekt bilan ishlaydigan tizimlarning murakkabligidir. Bundan tashqari, sun'iy intellektga tayanish yangi zaifliklar va hujum vektorlarini ham kiritishi mumkin. Kiberxavfsizlik bo'yicha mutaxassislar hushyor bo'lishlari va sun'iy intellekt asosidagi kiberxavfsizlik choralarining doimiy samaradorligini ta'minlash uchun paydo bo'ladigan tahdidlardan oldinda turishlari juda muhim sanaladi. Umuman olganda sun'iy intellektning xavfsiz kiberxavfsizlik tizimlariga ta'sirini kamaytirib bo'lmaydi. Biroq, kiberxavfsizlikda sun'iy intellektni tatbiq etish bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan muammolarni hal qilish lozim sanaladi. Shunday qilib, tashkilotlar o'zlarining raqamli aktivlarini doimiy xavfsizligini ta'minlab, sun'iy intellekt kuchidan foydalanishlari muhim hisoblanadi.[3]

Kengaytirilgan tahdidlarni aniqlash: sun'iy intellektga asoslangan tizimlar katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilishi va potensial kibertahdidlarni ko'rsatishi mumkin bo'lgan shakllarni aniqlashi mumkin. Bu xavfsizlik tizimlarini hujumlardan himoyalashga yordam beradi.

Avtomatlashtirilgan javobgarlik: sun'iy intellekt xavfsizlik hodisalariga avtomatlashtirilgan javoblarni berishi mumkin, bu tahdidlarni bartaraf etish uchun ketadigan vaqtni qisqartiradi va kiberhujumlar ta'sirini minimallashtiradi.

Xulq-atvor tahlili: sun'iy intellekt foydalanuvchilarning xatti-harakatlarini tahlil qilish va ruxsatsiz kirish yoki zararli faoliyatni ko'rsatishi mumkin bo'lgan anomalialarni aniqlash uchun ishlatilishi mumkin.

Prognozli tahlil: sun'iy intellekt algoritmlari tarixiy ma'lumotlar va tendensiyalar asosida potensial xavfsizlik tahdidlarini bashorat qilishga yordam beradi va hujumlarning oldini olish uchun faol choralar ko'rish imkonini beradi.

Moslashuvchan xavfsizlik: sun'iy intellekt doimiy ravishda yangi tahdidlarni o'rganishi va ularga moslashishi mumkin, bu esa kiberxavfsizlik tizimlarini rivojlanayotgan kibertahdidlardan himoya qilishda mustahkamroq va samaraliroq bo'lish imkonini beradi.[4]

Umuman olganda, sun'iy intellektning kiberxavfsizlik tizimlariga integratsiyalashuvi tashkilotlarning umumiy xavfsizlik holatini yaxshilashi va murakkab kiberhujumlardan himoya qilish qobiliyatini oshirishiga yordam beradi.

Natijalar. Amerika Qo'shma Shtatlari va Hindiston kiberxavfsizlik choralarini kuchaytirish uchun sun'iy intellektidan foydalanishda sezilarli yutuqlarga erishdi. Ularning tajribasi va natijalarini tahlil qilish orqali biz muhim ma'lumotlarni himoya qilishda sun'iy intellekt integratsiyasi bilan bog'liq potensial foyda va muammolar haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lishimiz mumkin. Sun'iy intellektning kiberxavfsizlikdagi asosiy afzalliklaridan biri uning tahdidlarni misli ko'rilmagan tezlikda aniqlash va javob qaytarish imkoniyatidir. An'anaviy kiberxavfsizlik tizimlari potensial hujumlarni tahlil qilish va ularga javob berish uchun asosan inson aralashuviga tayanadi.[4]

Sun'iy intellekt va robototexnika sanoatini huquqiy tartibga solishga misol sifatida biz sun'iy intellekt sohasida Yevropa va jahon yetakchisi bo'lish niyatini ilgari surgan Fransiya misol qilib keltirishimiz mumkin. 2018-yilda Milliy assambleya a'zosi Serdik Villani boshchiligida tayyorlangan hisobot asosida Prezident Emmanuel Makron mamlakatning sun'iy intellekt bo'yicha milliy strategiyasini ma'qulladi, u 2023-yilgacha SI sohasida tadqiqot va innovatsiyalarni rivojlantirish va rag'batlantirish uchun 1,5 milliard yevro sarmoya kiritishni nazarda tutadi. Strategiya to'rtta aniq sohaga yo'naltirilishiga qaror qilindi: sog'liqni saqlash, transport, atrof-muhit va atrof-muhitni muhofaza qilish, xavfsizlik. Buning sababi, kompaniyalar global miqyosda muhim rol o'ynashi mumkin bo'lgan sohalarda sun'iy intellektda nisbiy ustunlik va vakolatlar salohiyatini yo'naltirish, shuningdek, ushbu texnologiyalar jamoat manfaatlari uchun muhimligi va boshqalarni nazarda tutadi.[5]

Biroq, sun'iy intellektning joriy etilishi bilan jarayon avtomatlashtirilgan bo'lib, real vaqtda tahdidlarni aniqlash va ularga javob berish imkonini beradi. Bu nafaqat muhim vaqtni tejaydi, balki inson xatosi ehtimolini ham kamaytiradi. Bundan tashqari, shakllar va tendensiyalarni doimiy ravishda tahlil qilish orqali ushbu tizimlar tahdidlarni aniqlash va zararsizlantirishda yaxshi jihozlanadi. Bu shuni anglatadiki, kiberjinoyatchilar yangi usul va strategiyalarni ishlab chiqar ekan, sun'iy intellektga asoslangan tizimlar tezda moslasha oladi va ularga qarshi tura oladi.

Shuningdek, Amerika Qo'shma Shtatlari kontekstida tarmoqlar ichidagi zararli harakatlarni aniqlash uchun murakkab sun'iy intellekt algoritmlari qo'llanilgan. Ushbu algoritmlar aniqlash imkoniyatlarini doimiy ravishda yaxshilash uchun mashinani o'rganish usullariga tayanadi. Biroq, shuni tan olish kerakki, sun'iy intellektning kiberxavfsizlikda integratsiyalashuvi muammolardan xoli emas. Asosiy tashvishlardan biri bu sun'iy intellekt tizimlarining o'zlari dushmanlar tomonidan nishonga olinishi mumkin. Kiberjinoyatchilar

sun'iy intellekt algoritmlaridagi zaifliklardan foydalanishga urinishlari mumkin, bu salbiy oqibatlariga olib keladi.[7] Natijada butun xavfsizlik infratuzilmasiga zarar yetishi mumkin. Ushbu zaifliklarni bartaraf etish va kiber tahdidlardan oldinda turish uchun sun'iy intellekt tizimlarini doimiy ravishda yangilab turish doimiy hushyorlik va innovatsiyalarni talab qiladi. Sun'iy intellekt tizimlari o'rganish va samarali ishlash uchun katta hajmdagi ma'lumotlarni talab qiladi. Bu shaxsiy va maxfiy ma'lumotlarni to'plash, saqlash va ulardan foydalanish bilan bog'liq xavotirlarni keltirib chiqaradi. Shu sababli, sun'iy intellekt foydalanuvchi autentifikatsiyasining xavfsiz usullarini shakllantirish lozim.[8] Bularga quyidagilar kiradi:

- **Yuzni tanish:** sun'iy intellektga asoslangan tizimlar sizning noyob yuz xususiyatlaringizni tahlil qiladi va ularni infraqizil texnologiya orqali minglab nuqtalar bilan xaritaga tushiradi. Mashinani o'rganish bilan ushbu tizimlar hatto eng kichik yuz tafsilotlarini aniqlab, saqlashi mumkin, bu esa smartfonlardan tortib aeroport xavfsizligigacha bo'lgan hamma narsa uchun juda ishonchli autentifikatsiya usuliga aylanishi mumkin.

- **Barmoq izini aniqlash:** oldingi smartfonlar bilan bog'liq bo'lishiga qaramay, sun'iy intellekt asosida ishlovchi barmoq izi texnologiyasi yanada aqlli bo'lib bormoqda. Barmoq izlarining eng nozik naqshlariga ham sezgir bo'lgan bu tizimlar yuqori darajadagi aniqlikni ta'minlaydi.

- **Ovozni aniqlash:** sun'iy intellekt insonga xos "ovozli chop etish" yaratish uchun ohang va ovoz balandligini, o'z ichiga olgan noyob vokal naqshlaringizni tahlil qilishi mumkin.

- **Xulq-atvor biometrikasi:** sichqoncha harakati, yozish tezligi va qurilmalar bilan o'zaro aloqasi kabi foydalanuvchi xatti-harakatlarini tahlil qilish orqali sun'iy intellekt foydalanuvchi profilini yaratishi mumkin. Keyinchalik, ushbu o'rnatilgan harakatlardan chetga chiqish sodir bo'lganda, algoritmlar ularni qo'shimcha ravishda tekshirishdan o'tkazadi.

- **Kontekstli autentifikatsiya:** sun'iy intellekt tomonidan boshqariladigan kiberxavfsizlik tizimlari foydalanuvchini autentifikatsiya qilishda kontekstual ma'lumotlarni ko'rib chiqadi. Misol uchun, agar foydalanuvchi odatda tarmoqqa Toshkentdan kirsam, lekin birdan Qo'qon shahridan o'z hisobiga kirishga harakat qilsa, tizim qo'shimcha tekshirish bosqichlarini talab qiladi.[9]

- **Xavfga asoslangan autentifikatsiya:** Ma'lumotlarni yig'ish (va doimiy ravishda tahlil qilish) orqali mashinani o'rganish algoritmlari xavf ballarini yaratishi mumkin — onlayn harakatga uning sezilgan xavf-xatariga qarab qiymat belgilaydi. Tranzaksiya yoki o'zaro ta'sirning xavf darajasi ma'lum chegaradan oshib ketganda, sizdan avtomatik ravishda qo'shimcha ma'lumot berish talab qilinadi.[10]

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, sun'iy intellektning xavfsiz kiberxavfsizlik tizimlariga integratsiyalashuvi muhim ma'lumotlarni himoya qilish va kibertahdidlarga qarshi kurashishda ulkan imkoniyatga ega. Biroq, zaifliklar va axloqiy mulohazalar kabi kiberxavfsizlikda sun'iy intellekt bilan bog'liq muammolarni bilish juda muhimdir. Ushbu muammolarni hal qilish va sun'iy intellekt kuchidan mas'uliyat bilan foydalanish orqali biz kiberxavfsizlik himoyasini kuchaytirishimiz va xavfsizroq raqamli muhitni yaratishimiz mumkin.[11]

Muhokama. Kiberxavfsizlikda sun'iy intellekt deganda sun'iy intellektga asoslangan texnologiya (jumladan, ilg'or mashinani o'rganish algoritmlari va hisoblash modellari) kibertahdidlardan himoyalanihga yordam beradi. Sun'iy intellekt tomonidan qo'llab-quvvatlangan kiberxavfsizlik tizimlari xatti-harakatlardagi anomaliyalarni aniqlay oladi,

voqealarga real vaqt rejimida javob beradi va biznes yoki shaxsiy hayotga moliyaviy zarar yetkazishidan oldin aniqlashi mumkin. Kiberxavfsizlikda sun'iy intellekt insonlarga nisbatan tezroq, aniqroq va kengaytirilgan yondashuvni taklif qilishiga qaramay (uning ovqatlanishi, uxlashi, kofe tanaffuslari yoki ta'tilga chiqishlari shart emasligini hisobga olsak ham), u o'rganish va tahlil qilish qobiliyatiga ega hisoblanadi.[12]

Buning sababi, sun'iy intellektga asoslangan xavfsizlik tizimi o'z tizimiga kiritilgan har bir ma'lumotni va duch keladigan har qanday tahdidni o'rganadi. Sun'iy intellekt kiberxavfsizlik vositalari rivojlanayotgani kabi, sun'iy intellekt tomonidan boshqariladigan tahdid vektorlari ham rivojlanib bormoqda, bu esa kiberhujum va manipulyatsiyaning tobora ortib borayotgan, doimiy rivojlanib borayotgan usullariga olib keladi. Bularga quyidagilar kiradi:

- **Deepfakes:** sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan tasvirlar yoki audiolar, ular qilmagan narsalarni qilish yoki aytishga taqlid qilish, ijtimoiy muhandislik hujumlarini faollashtirishi mumkin. Kiberjinoyatchi tashkilot ichida mashhur shaxs sifatida taqlid qiluvchi kontent yaratishi va undan o'z xodimlarini korporativ maxfiy ma'lumotlarni oshkor qilish uchun manipulyatsiya qilish uchun foydalanishi mumkin.[13]

- **Parolni buzish:** biz oldin muhokama qilgan shafqatsiz kuch hujumlarini ko'rib o'tganmiz, bu yerda xakerlar foydalanuvchi hisobiga ruxsatsiz kirish uchun turli xil parol kombinatsiyalarini sinab ko'rishadi. Bu jarayonni sun'iy intellekt bilan avtomatlashtirish mumkin. Bundan ham yomoni, mashinani o'rganish algoritmlari buzilgan ma'lumotlardan muvaffaqiyatli buzilgan parollar namunalaridan foydalanib, yangilarini yanada samaraliroq miqyosda topishi mumkin.[14]

- **Model inversiya hujumlari:** bu tajovuzkorlar zararsiz natijalardan muhim ma'lumotlarni olish orqali mashina o'rganish modellarini teskari muhandislik qilish uchun sun'iy intellektidan foydalanadilar. Sun'iy intellektning ijobiy afzalliklarini zararli vositalar uchun qayta ishlatish orqali kiberjinoyatchilar sun'iy intellektning eng katta yutuqlaridan biri — avtomatlashtirishdan foydalanishlari mumkin.[15]

Malakali kiberjinoyatchilar ommaviy va ijtimoiy media ma'lumotlarini algoritmlarga kiritishlari va ulardan shaxsiylashtirilgan va ishonchli fishing xabarlarini yaratish uchun foydalanishlari mumkin. Sun'iy intellektga asoslangan chatbotlar allaqachon ko'plab onlayn-do'konlarning o'ziga xos xususiyati bo'lib, ular yaxshi maqsadda foydalanilganda, mijozlarga ma'lumot bilan yordam berishi, ularni veb-saytning to'g'ri qismiga yo'naltirishi yoki ularni jonli qo'llab-quvvatlash agentiga ulashi mumkin. Biroq, yomon maqsadlarda foydalanilganda, chatbotlar foydalanuvchilarni maxfiy ma'lumotlarni oshkor qilish yoki zararli havolalarni bosish uchun aldashi mumkin.[16]

Sun'iy intellektning kiberxavfsizlikdagi asosiy rollaridan biri tahdidlarni aniqlash va oldini olishdir. Sun'iy intellektga asoslangan tizimlar uzluksiz ravishda tarmoq trafiginini kuzatib boradi, anomalialar va potensial tahdidlarni aniqlaydi. Ushbu tizimlar zararli faoliyatni ko'rsatadigan shakllarni qidirib, ulkan ma'lumotlar to'plamini osongina nazoratdan o'tkazishi mumkin.[17] Shuningdek, rekord vaqt ichida katta ma'lumotlar to'plamlarini tashkil qilish va tushunish qobiliyati tufayli Big Data tahlillari va ma'lumotlar tushunchalarida ajoyib foydalanishni topishi mumkin. Kiberxavfsizlikda sun'iy intellektidan foydalanish tahdidlarni aniqlash va oldini olish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Qonunchilikka takliflar:

1. O'zbekiston Respublikasida hozirgi kunda Sun'iy intellekt bilan bog'liq sanoqli normativ-hujjatlar mavjud. Jumladan, Vazirlar Mahkamasining 29.11.2021-yildagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus rejim tashkil etish va uning faoliyatini yo'lga qo'yish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 717-sonli qarori; O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 26.08.2021-yildagi Sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash bo'yicha maxsus rejimni joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5234-sonli qarori; Vazirlar Mahkamasining 31.07.2021-yildagi "Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot instituti faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi 475-son qarori; O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 17.02.2021-yildagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4996-sonli qarori. Yuqorida keltirilgan normativ hujjatlarni yetarli deb hisoblash qiyin. Ayniqsa kiberxavfsizlikni ta'minlashda sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq munosabatlarni tartibga soluvchi normalar ishlab chiqilishi kerak. Sohaga oid huquqiy bazani shakllantirish va takomillashtirish taklif etiladi.

2. Kiberxavfsizlik bo'yicha milliy standartni ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish taklif etiladi. Standartda sun'iy intellekt bilan bog'liq foydalanishga oid etikalarni belgilash kerak. Masalan, sun'iy intellekt tomonidan zararli kodlar yozilishini cheklab qo'yish lozim bo'ladi.

Xulosa. Bugungi raqamli asrda sun'iy intellekt kiberxavfsizlik landshaftini o'zgartirishi mumkin deyish xato deyishimiz mumkin, sun'iy intellekt allaqachon kiberxavfsizlikni o'zgartirmoqda deyish to'g'riroq bo'ladi. Biroq, sun'iy intellekt allaqachon kiberxavfsizlikni keskin va qaytarib bo'lmaydigan darajada o'zgartirdi, deb aytish kelgusi avlodlar shunday qilishda davom etishini anglatadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, sun'iy intellekt sanoatga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ammo, ba'zilar uni haqiqatan ham asosiy oqimga aylantirish uchun muammolarni hal qilish kerak. Hozirgi vaqtda sanoat kompaniyalari asosiy e'tiborini kibertahdidlarni aniqlashga qaratgan, lekin, texnologiya o'sib borishi bilan u boshqa sohalarga ham kirib bormoqda. Sun'iy intellekt yanada samaraliroq bo'lib borishi natijasida odamlar uning qanday ishlashini yaxshiroq tushunishlari mumkin. U sodir etilishi mumkin bo'lgan yangi tahdidlarni bashorat qilish va hujumlardan faol himoya qilish imkoniyatiga ega sanaladi.

Shu bilan birga, xakerlar rivojlanishda davom etar ekan, bu ularni texnologiyalardan o'z manfaati va afzalliklari uchun foydalanishlarini anglatadi. Shu sababli bu xavfsizlik tahlilchilari uchun muhim ahamiyatga ega sanaladi. Ammo, kiberjinoyatchilarni yengish uchun bizdan eng samarali usullarni yaratish talab etiladi. Ushbu muammolarga samarali yechim, sun'iy intellektga asoslangan xavfsizlik devorlari, antiviruslar, fishingni aniqlash dasturlarini yaratish va sun'iy intellekt tomonidan boshqariladigan xatti-harakatlarning tahlili vositalaridan iborat bo'lishi lozim.

Bundan tashqari, sun'iy intellekt tomonidan boshqariladigan biometrik autentifikatsiya usullaridan, jumladan barmoq izi, ovoz va yuzni tanib olish PIN-kodlar yoki parollar bilan birgalikda foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Samtani, S., Zhao, Z. and Krishnan, R., 2023. Secure Knowledge Management and Cybersecurity in the Era of Artificial Intelligence. Information Systems Frontiers, 25(2), pp.425- 429.

2. “Kiberjinoyatchilikka qarshi kurashishga oid milliy va xalqaro standartlar” N.S.Salayev, R.N.Ro‘ziyev Toshkent – 2018 B-22.
3. “Kiberxavfsizlik asoslari”, S.K.Ganiev, A.A.Ganiev, Z.T.Xudoyqulov, Toshkent 2020 B.42.
4. Raximov, S. Sun’iy intellekt va raqamli transformatsiya: Sanoatni rivojlantirishdagi yangi imkoniyatlar. O‘zbekiston Texnologiyalar Ilmiy Jurnali. 2021-yil. 12(4). 78-89 bet.
5. Sun’iy intellekt javobgarligining axloqiy va huquqiy taomillari. Sardor Bozarov, DOI:[10.47689/2181-1415-vol3-iss3-pp48-56](https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss3-pp48-56) License [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).
6. Rani, V., Kumar, M., Mittal, A. and Kumar, K., 2022. Artificial Intelligence for Cybersecurity: Recent Advancements, Challenges and Opportunities. Robotics and AI for Cybersecurity and Critical Infrastructure in Smart Cities, pp.73-88.
7. Turransky, A. and Amini, M.H., 2022. Artificial Intelligence and Cybersecurity: Tale of Healthcare Applications. Cyberphysical Smart Cities Infrastructures: Optimal Operation and Intelligent Decision Making, pp.1-11. applications of artificial intelligence in cybersecurity. Minds and machines, 29, pp.187-191.
8. Alhayani, B., Mohammed, H.J., Chalooob, I.Z. and Ahmed, J.S., 2021. Effectiveness of artificial intelligence techniques against cyber security risks apply of IT industry. Materials Today: Proceedings, 531.
9. 9.Bresniker, K., Gavrilovska, A., Holt, J., Milojicic, D. and Tran, T., 2019. Grand challenge: applying artificial intelligence and machine learning to cybersecurity. Computer, 52(12), pp.45-52.
10. Taddeo, M., 2019. Three ethical challenges of applications of artificial intelligence in cybersecurity. Minds and machines, 29, pp.187-191.
11. Kiberxavfsizlik, raqamli huquq va hisob gigiyena – kiberjinoyatchilikka qarshi muqobil yechim. Javlon Zoilboyev. 2022 yil avgust Obshchestvo va innovatsii 3(6/S):12-24 DOI: 10.47689/2181-1415-vol3-iss6/S-pp12- LitsenziyaCC BY 4.0See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/362407860>.
12. Ponemon Institute. (2019). Cost of Data Breach Study: Global Analysis. Retrieved from <https://www.ibm.com/security/data-breach>.
13. International Telecommunication Union. (2020). Global Cybersecurity Index: Country Rankings. Retrieved from <https://www.itu.int/en/ITU-D/Cybersecurity/Pages/GCI>.
14. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. (2021). Cyber Security Best Practices Guide. Retrieved from <https://www.cisa.gov/cybersecurity-best-practices>.
15. Brenner, S. (2007). Cybercrime Jurisdiction. In Research Handbook on International Law and Cyberspace (pp. 248-281). Edward Elgar Publishing.
16. DeNardis, L. (2014). The Global War for Internet Governance. Yale University Press.
17. Goldsmith, J., & Wu, T. (2006). Who Controls the Internet? Illusions of a Borderless World. Oxford University Press.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).